

27. Стоунс Э. Психопедагогика : психологическая теория и практика обучения / Э. Стоунс ; пер. с англ. под ред. Н. Ф. Талызиной. — М. : Педагогика, 1984. — 472 с.
28. Талызина Н. Ф. Педагогическая психология / Н. Ф. Талызина. — М. : Академия, 1999. — 288 с.
29. Ушинский К. Д. Педагогические сочинения : в 6 т. / сост. С. Ф. Егоров. — М. : Педагогика, 1990. — Т. 5. — 528 с.
30. Ярошевский М. Г. История психологии от античности до середины XX в. : учеб. пособие / М. Г. Ярошевский. — М. : Мысль, 1985. — 416 с.
31. Stones E. Psychology of Education : a pedagogical approach / Edgar Stones. — London : Methuen, 1983. — 490 p.
32. Wiszniakowa N. Akmeologia kreatywna. Psychologia kreatywności i osiągnięcia szczytowej dojrzałości twórczej człowieka dorosłego. — Łódź, 2003. — 279 s.

УДК 37.091.33: [377.018.43:004]

Л. М. Петренко, м. Київ, Україна / L. M. Petrenko, Kyiv, Ukraine
inlaf@ukr.net

ОРГАНІЗАЦІЙНІ МЕТОДИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Анотація. Проаналізовано стан організаційно-педагогічного забезпечення дистанційного професійного навчання в професійно-технічних навчальних закладах; виявлено, що дистанційне професійне навчання в цих закладах запроваджується за ініціативою окремих педагогів; за результатами SPOT-аналізу з'ясовано проблеми повільного використання цієї форми організації професійної підготовки кваліфікованих робітників. Обґрунтовано, що методологічною основою дистанційного професійного навчання є учіння про організацію діяльності як цілісну систему з чітко визначеними характеристиками, логічною структурою і процесом її реалізації, що потребує упорядкування, створення певних взаємозв'язків для приведення його в дію та управління. Організація дистанційного професійного навчання передбачає використання низки відповідних організаційно-педагогічних методів, як важливих складових механізму управління освітнім процесом.

Висвітлено потенціал системи дистанційного навчання на платформі Moodle в організації професійного навчання майбутніх кваліфікованих робітників. Вона включає організаційні методи, пов'язані з жорстким розподілом функцій між виконавцями, які діють на основі жорсткого регламентування і ретельного контролю.

Ключові слова: система дистанційного професійного навчання, професійно-технічний навчальний заклад, організаційні методи, платформа Moodle, кваліфікований робітник, самостійна робота.

Abstract. The state of organizational-pedagogical provision of distance professional training in vocational schools is analyzed; it was revealed that distance professional training in these institutions is being implemented on the initiative of individual educators; according to the results of the SPOT-analysis, the problems of the slow use of this form of professional training of skilled workers were clarified. It is substantiated that the methodological basis of distance vocational training is the study of the organization of activities as an integral system with clearly defined characteristics, logical structure and the process of its implementation, which needs to be streamlined, the creation of certain interconnections to bring it into operation and management. The organization of distance vocational training involves the use of a number of relevant organizational and pedagogical methods as important components of the management mechanism of the educational process.

The potential of the distance learning system on the Moodle platform in organizing the training of future skilled workers is highlighted. It includes organizational methods related to the rigid distribution of functions between performers acting on the basis of strict regulation and close control.

Keywords: distance learning system, vocational school, organizational methods, Moodle platform, skilled worker, independent work.

Постановка проблеми дослідження. Питання впровадження дистанційного професійного навчання нині активно вивчається всіма ланками професійно-технічної освіти. Дотепер в нормативно-правових документах та науковій літературі дистанційне навчання розглядається як «індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу у спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій» [1] Водночас педагоги закладів професійної (професійно-технічної) освіти потребують науково-методичного забезпечення організації дистанційного професійного навчання, яке залишається недостатньо розробленим.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про активність дослідження дистанційного професійного навчання в системі вищої освіти. Це найбільш відомі наукові праці О. Анісімова, В. Бикова, І. Герасименко, Р.Гуревича, М. Кадемії, М. Козяра, А. Каленського, В. Кухаренка, С. Литвинової, М. Пригодія, О. Спіріна, Ю. Триуса, В. Франчук та інших.

У дослідженнях О. Базелюка, І. Голуба, А. Гуржія, С. Кравець, Л. Петренко, С. Черненко, В. Шевченка, О. Юденкової та інших науковців і практиків вивчаються шляхи організації та науково-методичного супроводу дистанційного професійного навчання для підготовки кваліфікованих робітників у професійних (професійно-технічних) навчальних закладах.

Формулювання цілей статті. Проаналізувати стан організаційно-педагогічного забезпечення дистанційного професійного навчання, з'ясувати його методологічну основу та виявити організаційні методи для використання в освітньому процесі, який здійснюється на платформі Moodle.

Виклад основного матеріалу дослідження. Під дистанційним професійним навчанням будемо розуміти процес формування професійної компетентності, необхідної для виконання певної роботи чи групи робіт, що може здійснюватися у професійно-технічних навчальних закладах (шляхом індивідуального чи курсового навчання на виробництві, у сфері послуг), який відбувається за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу у спеціалізованому середовищі, що функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційних технологій.

Для з'ясування стану організаційно-педагогічного забезпечення дистанційного професійного навчання нами в 2016 році було проведено опитування педагогів професійно-технічних навчальних закладів, у якому взяли участь майже 3500 респондентів. Найбільшу активність проявили педагоги м. Києва (454 особи), Львівської (395 осіб), Сумської (386 осіб), Луганської (323 особи), Черкаської (298 осіб) та Одеської (266 осіб) областей (рис. 1).

За профілями професійно-технічних навчальних закладів, найширше були представлені ПТНЗ, які готують фахівців будівельної галузі – 1408 педагогів; ПТНЗ, які готують фахівців галузі торгівлі та громадського харчування – 1285 педагогів; ПТНЗ транспортного профілю – 1044 педагогів; ПТНЗ, які готують фахівців сільськогосподарського напрямку – 1040 педагогів тощо. Половина закладів, які взяли участь в анкетуванні, мають два і більше профілів.

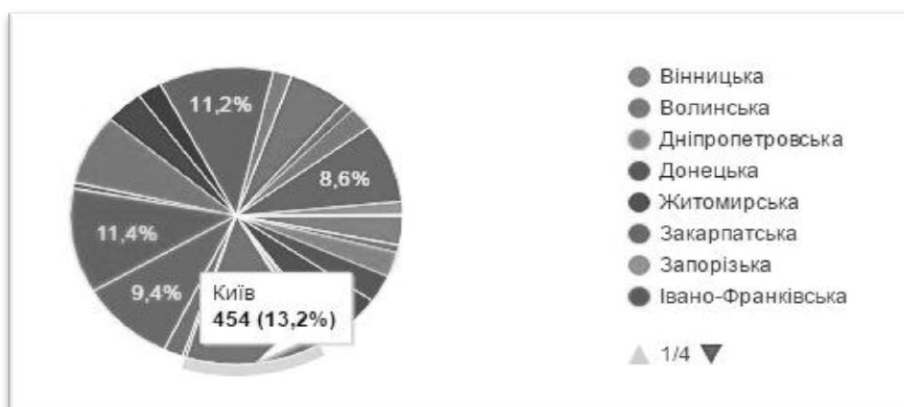

Рис. 1. Розподіл учасників анкетування за областями

За типом підготовки, переважала кількість педагогів, які викладають предмети професійно-практичної підготовки (38,4 %), далі – професійно-теоретичної – (26,2 %), суспільно-гуманітарної – (16,7 %), природничо-математичної – (12,2 %), загальнотехнічної – (3,4 %) та фізичної підготовки – (3,1 %). В опитуванні взяли участь педагогічні працівники, які мають різні кваліфікаційні категорії

(найбільше вищої – 24,7 %), педагогічні звання (найбільше без звання (57,9 %) та стаж педагогічної діяльності (найбільша кількість – понад 20 років (34,5 %), що також підтверджує репрезентативність вибірки дослідження.

За підсумками проведеного опитування нами було виявлено, що лише 6,6% педагогів професійно-технічних навчальних закладів систематично використовують дистанційне навчання чи його елементи в своїй педагогічній практиці. Ще 28,8% усіх респондентів має позитивний досвід використання дистанційного навчання або його елементів, а 28,3% педагогів вважають дистанційне професійне навчання перспективним. Одержані дані уможливають висновок, що на сьогодні дистанційне професійне навчання в професійно-технічних навчальних закладах запроваджується за ініціативою окремих педагогів [3, с. 139].

Проведений SPOT-аналіз (проблемно-резервний аналіз технологій дистанційного навчання кваліфікованих робітників) дав змогу виявити проблеми повільного використання цієї форми організації професійної підготовки. Серед них респонденти вказали на: недостатню забезпеченість професійно-технічних навчальних закладів технікою та ліцензійним програмним продуктом для організації дистанційного навчання; не всі викладачі володіють ІТ; необхідність спеціальної підготовки при розробленні дистанційних курсів; відсутність або труднощі доступу до інтернету для окремих категорій учнів (соціально незахищених, малозабезпечених, багатодітних, учнів-сиріт, тих, хто знаходиться на лінії розмежування та на окупованих територіях тощо); недостатню готовність педагогів та учнів до сприйняття нових дистанційних технологій; відсутність методики дистанційного викладання; низький рівень комп'ютерної грамотності учнів та викладачів, що ускладнює упровадження технологій дистанційного навчання; складнощі в проходженні практики; необхідність спеціальної підготовки викладачів до створення тестів, можливості швидкого пошуку інформації (водночас, відсутність знань про те, як правильно та ефективно її шукати); інтеграція теоретичного та виробничого навчання в умовах дистанційного навчання (побудова навчального процесу з урахуванням необхідності формування практичних навичок); самостійна робота учня (потребує високої самоорганізації та мотивації для ефективного розподілу власного часу); мобільність та гнучкість (підготовка учнів до правильного розподілу своїх можливостей) [3, с. 140].

Слід зазначити, що індивідуалізований процес «набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини», тобто дистанційне професійне навчання це не тільки процес, але й навчально-пізнавальна діяльність (з однієї сторони, відбувається процес навчання під віддаленим керівництвом педагога, а з іншого – пізнавальна діяльність учня/студента, який набуває знання, уміння навички). Л. Столяренко зазначає: «Кожна діяльність характеризується за її предметом. Здається, що предметом навчальної діяльності є узагальнений досвід знань, диференційований на окремі науки. Парадокс навчальної діяльності полягає в тому, що, засвоюючи самі знання, людина нічого в цих знаннях не змінює. Предметом змін в навчальній діяльності є сам суб'єкт, здійснюючий цю діяльність» [7, с. 69].

Отже, результатом навчальної діяльності є одержання суб'єктивно нового (для кожної конкретної особистості) результату – професійної компетентності, кваліфікації, професійної освіти, конкурентного кваліфікованого робітника. Такі види діяльності О. Новіковим віднесені до продуктивної, і тому виникає необхідність її організації, тобто застосування методології. При цьому під методологією він пропонує розуміти «учіння про організацію діяльності» (діяльність – цілеспрямована активність людини) [2, с. 6]. Відповідно до цього тлумачення автор використовує поняття «організація» в двох значеннях: як внутрішню упорядкованість, узгодженість більш чи менш диференційованих і автономних частин цілого, що зумовлено його будовою; та як сукупність процесів або дій, які ведуть до утворення і вдосконалення взаємозв'язків між частинами цілого [там саме].

У дослідженні ми будемо дотримуватись цих положень, тобто під поняттям «організація» будемо розуміти процес (друге значення) і результат (перше значення). Отже, дистанційне професійне навчання є цілеспрямованим процесом, викликаним соціальним замовленням суспільства, потребою особистості в професійному зростанні, самовдосконаленні. Водночас організація є однією із технологічних функцій управління. Під організацією діяльності розуміється упорядкованість «її в цілісну систему з чітко визначеними характеристиками, логічною структурою і процесом її реалізації» [2, с. 10]. Логічна структура діяльності складається з таких компонентів: суб'єкт, об'єкт, предмет, форми, засоби, методи діяльності, її результат. По відношенню до окресленої структури існують такі характеристики діяльності: властивості, принципи, умови, норми.

Дистанційне професійне навчання є процесом реалізації інноваційної діяльності, яка спрямована як на об'єктивно, так і суб'єктивно новий (для конкретної особистості) результат. Тому

цей процес доцільно розглядати як повний завершений цикл продуктивної діяльності, який має бути реалізованим у «певній часовій послідовності за фазами, стадіями і етапами (часова структура організації діяльності)» [2, с. 8].

Якщо дистанційне професійне навчання розглядати з позицій його організаційно-педагогічного забезпечення, то логічно з'ясувати суть технологічної функції «організація», яка детально розкрита в контексті її реалізації в професійно-технічних навчальних закладах у наукових працях вітчизняного вченого В. Пікельної. Вона підкреслює, що суть організаційних питань полягає в: організаційних процесах; розчленуванні в часі і просторі необхідних заходів; поєднанні їх відповідною технологією; формуванням упорядкованою системою. Підсумовуючи, вона зазначає: «З організацією пов'язано упорядкування процесу, створення певних взаємозв'язків для приведення в дію управлінського рішення» [4, с. 59]. В практичній площині це теоретичне положення означає, що, поставивши за мету впровадження дистанційного професійного навчання в професійно-технічному навчальному закладі цей процес треба спланувати, а потім організувати, причому, за певною системою: а) основними напрямками впровадження дистанційного професійного навчання, прописаного в нормативних документах: системотехнічне забезпечення (апаратне, телекомунікаційне, програмне, інформаційне), фінансове забезпечення за рахунок коштів (державного бюджету; фізичних та юридичних осіб, що вносять плату за навчання; виконання господарчих договорів; отриманих грантів; добровільних внесків і пожертв; інших надходжень, що не заборонені чинним законодавством), науково-методичне забезпечення (навчальні плани, що розроблені на основі галузевих стандартів вищої освіти, навчальні програми; форми, методи, технологій дистанційного навчання) і кадрове забезпечення (підготовка педагогічного колективу до впровадження дистанційного професійного навчання); б) визначити відповідальних; в) розподілити в часі (термін виконання того чи іншого пункту заходів); г) надати нормативного і розпорядчого характеру – затвердити наказом по навчальному закладу.

Організаційно-педагогічне забезпечення дистанційного професійного навчання передбачає використання низки відповідних організаційно-педагогічних методів управління, які науковці відносять до числа важливих складових механізму управління навчальним закладом. Так, В. Пікельна зазначає: «Вони охоплюють чисто організаційні форми управління, коли керівник, організовуючи діяльність у будь-якій ланці навчально-виховного процесу, вказує або інструктує за принципом «кому – коли – куди» або «де – хто – коли». Педагогічний аспект організаційних методів пов'язаний зі змістовним інструктажем, тобто відповідає на питання «як?». У спрощеному варіанті кожний педагог, співробітник після управлінського впливу має знати, куди він має йти, коли і що робити» [4, с. 59]. Саме тому, що змістовна сторона діяльності кожного пов'язана з навчально-виховним процесом або поза нею, а в нашому дослідженні віддалена на відстані (дистанційна), ці методи отримали назву організаційно-педагогічних.

Перш ніж розглянути конкретні методи, які доцільно використовувати для організаційно-педагогічного забезпечення дистанційного професійного навчання в професійно-технічних навчальних закладах, розглянемо класифікацію організаційних методів управління. В теорії управління виокремлюють три групи: *перша* – організаційні методи з максимально жорстким розподілом функцій між виконавцями (жорстке регламентування і ретельний контроль), спрямовані на підвищення індивідуальної відповідальності і дисциплінарних вимог у колективі (властиві адміністративному стилю управління); *друга* – організаційні методи з менш жорстким управлінським впливом, відсутністю строгого регламентування в роботі (властиві демократичному стилю управління); *третья* – організаційні методи, пов'язані з соціальними чинниками і соціально-психологічними методами управління [4, с. 98-99].

Система дистанційного навчання на платформі Moodle включає організаційні методи, пов'язані з жорстким розподілом функцій між виконавцями. Вони діють на основі жорсткого регламентування і ретельного контролю. Вважаємо за необхідне акцентувати увагу на тому, що треба відрізнити організаційні методи управління від організаційної функції управління навчальним закладом.

Moodle (Modular Object-Oriented Dynamic Learning Environment, вимовляється «Мудл») – це модульне об'єктно-орієнтоване динамічне навчальне середовище, яке називають також системою управління навчанням (LMS), системою управління курсами (CMS), віртуальним навчальним середовищем (VLE) або просто платформою для навчання, яка надає викладачам, учням та адміністраторам дуже розвинутий набір інструментів для комп'ютеризованого навчання, в тому числі дистанційного [8]. Сьогодні Moodle достатньо широко використовують у навчанні школярів, студентів, при підвищенні кваліфікації фахівців, бізнес-навчанні тощо як в комп'ютерних класах

навчального закладу, так і для самостійної роботи вдома. Існує багато джерел, в яких представлено інструкції і поради з використання даної платформи. Наведемо деякі з них.

Ми маємо за мету виокремити саме потенціал Moodle в організації навчання майбутніх кваліфікованих робітників, зокрема, в організації їхньої самостійної роботи. Такі можливості педагогу надаються адміністратором СДН разом з визначенням ролі викладача. В межах цієї ролі педагог діє на рівні свого курсу і «більш низьких» рівнях. Є. Прокоф'єв довів, що «дистанційне навчання може бути у межах всіх видів дидактичної системи, тобто являти форму її існування» [5, с. 7]. Важливими у його дослідженні є положення про те, що професійно-орієнтована підготовка майбутніх фахівців (у дослідженні автора це учителі) передбачає: засвоєння студентами предметного змісту, прийомів, методів, технологій навчання в цілому; особистісне і професійно зорієнтоване предметне навчання контекстного типу в межах предметної підготовки; виконання різних завдань при вивченні спеціальних дисциплін (аналіз змісту, складання навчального тексту, планування його вивчення і т.п.); включення студентів в систему науково-дослідної роботи (за схемою: конспектування – реферування – анкетування – анотування – рецензування - науково-дослідна робота), позааудиторної діяльності; застосування моніторингу якості освіти: вхідний, поточний, постійний, проміжний і підсумковий контроль у вигляді комп'ютерного тестування; соціально-комунікативне середовище міжособистісної взаємодії [5, с. 7-8].

У межах своєї ролі викладач може здійснювати управління групами: розподіляти на малі та великі групи для виконання завдань або викладання елементів курсу для спільної роботи, наприклад, форумів. Крім цього, він має можливість отримувати звітну інформацію по окремим групам; задати груповий режим для всіх елементів курсу або примусово призначити для кожного елементу курсу окремо.

Друга група організаційних методів має менш жорсткий управлінський вплив на виконавців і характеризується відсутністю строгої регламентації в роботі. Як наголошує В. Пікельна, вони більш властиві демократичному стилю в управлінні. Участь у заходах, що проводяться на платформі Moodle великої кількості учнів або студентів/слухачів (наприклад, вебінар, науково-практичний чи науково-методичний семінар, конференція) робить усю систему управління більш гнучкою, здатною швидко реагувати на різні виробничі ситуації. Організаційні питання можуть бути не такими жорстко регламентованими. Відтак створюються умови для неформального підходу до розв'язання різних проблем, проте ускладняється контроль за виконавцями.

Ця група методів є більш доцільною при організації змішаного навчання (b-learning), під яким розуміють форму організації освітнього процесу, яка уможливує отримання знань учнем/студентом очно і онлайн-самостійно або поєднувати традиційні заняття з інформаційними технологіями, зокрема, з дистанційним професійним навчанням. Такий підхід широко використовується нині у різних навчальних закладах систем загальноосвітньої та професійної (професійно-технічної) освіти.

Сама система дистанційного навчання побудована таким чином, що не зважаючи, з одного боку, на жорстку регламентацію діяльності педагога на кожному етапі, з другого боку – викладач за своїм бажанням може використовувати не тільки тематичну, але і календарну структуру курсу, тобто завжди може самостійно обирати зручний графік роботи або її види. Студенти також мають змогу самостійно планувати свою роботу.

Розподіл у системі Moodle за замовчуванням ролей як набору прав та можливостей, визначених для всієї системи, які доступні призначеним користувачам у визначеному контексті [6, с. 17-18], за своєю суттю виконують функцію організаційних методів управління освітнім процесом, тобто є способом впливу, «основаним на об'єктивно і необхідно існуючих організаційних відносинах між членами педагогічного колективу», та всіма суб'єктами навчання (цілеспрямовано формують необхідні виробничі/навчальні зв'язки для досягнення визначених зв'язків) [4, с. 100].

У підсумку також варто зазначити, що крім отримання когнітивних і технологічних знань з майбутньої професії при організації дистанційного навчання в учнів формуються й необхідні професійні якості як компоненти професійної компетентності – дисциплінованість, відповідальність, пунктуальність, акуратність тощо.

Висновки. За результатами аналізу стану організаційно-педагогічного забезпечення дистанційного професійного навчання виявлено, що дистанційне професійне навчання в професійно-технічних навчальних закладах запроваджується за ініціативою окремих педагогів. Методологічною основою дистанційного професійного навчання є учіння про організацію діяльності як цілісну систему з чітко визначеними характеристиками, логічною структурою і процесом її реалізації, що потребує упорядкування, створення певних взаємозв'язків для приведення його в дію та управління. Організація дистанційного професійного навчання передбачає використання низки відповідних

організаційно-педагогічних методів, як важливих складових механізму управління освітнім процесом. Система дистанційного навчання на платформі Moodle має значний потенціал в організації професійного навчання майбутніх кваліфікованих робітників. Вона включає організаційні методи, пов'язані з жорстким розподілом функцій між виконавцями, які діють на основі жорсткого регламентування і ретельного контролю. Впровадження системи дистанційного професійного навчання сприяє вдосконаленню педагогічного менеджменту, переводить діяльність усіх суб'єктів навчання в більш продуктивний режим, оскільки чітко її організує в просторі і часі.

Список використаних джерел:

1. Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Положення про дистанційне навчання»: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Dist_osv/2999/
2. Новиков А. М. Методологія: [монографія] / А. М. Новиков, Д. А. Новиков. – М.: СИНТЕГ. – 663 с.
3. Петренко Л. М. Стан організаційно-педагогічного забезпечення дистанційного професійного навчання в професійно-технічних навчальних закладах / Петренко Л. М. / Современные достижения в науке и образовании : сб. тр. XII Междунар. науч. конф., 17-24 сент. 2017г., г. Нетания (Ізраїль). – Хмельницький : ХНУ, 2017. – С. 139-136.
4. Пикельная В. С. Теоретические основы управления (школоведческий аспект): Метод. Пособие / Валерия Семеновна Пикельная. – М.: Высш. шк., 1990. – 175 с.
5. Прокоф'єв Є. Г. Організаційно-педагогічні засади загальнопедагогічної підготовки майбутніх учителів в умовах дистанційного навчання : автореф. ... дис. канд. пед. наук : 13.00.04 / Прокоф'єв Євген Геннадійович; Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. – 2011. – 21 с.
6. Система електронного навчання ВНЗ на базі MOODLE: Методичний посібник / Ю. В. Триус, І. В. Герасименко, В. М. Франчук // За ред. Ю. В. Триуса. – Черкаси. – 220 с.
7. Столяренко Л. Д. Педагогическая психология / Людмила Дмитриевна Столяренко. – Ростов н/Д: Феникс, 2000. – 544 с. (Серия «Учебники и учебные пособия».)
8. Moodle: веб-сайт / URL: <https://moodle.org/> (дата звернення: 11.02.2018).

УДК 377.1:685.34

Л.В.Сліпчишин, м.Львів, Україна / L. Slipchyshyn, Lviv, Ukraine
lida.slipchyshyn@gmail.com

ВИГОТОВЛЕННЯ СУВЕНІРНОЇ ПРОДУКЦІЇ УЧНЯМИ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті обґрунтовано участь учнів закладів професійно-технічної освіти у виготовленні виробів, які мають подарунковий характер і можуть використовуватись як сувеніри. Встановлено, що участь у професійно орієнтованій художньо-технічній творчості підвищує професійну майстерність, позитивно впливає на розвиток творчого потенціалу та сприяє соціалізації учнів через участь у таких заходах, як виставки, конкурси, майстер-класи, проекти. Наголошено на відмінності організації художньо-технічної творчості при підготовці фахівців художнього і нехудожнього профілів. Показано, що масштаб залучення учнів до цього виду творчості залежить від естетичного потенціалу професійної діяльності. Запропоновано класифікацію сувенірної продукції та виділено чинники впливу на зміни в їх асортименті. Виявлено, що найбільшою популярністю користуються сувеніри, в яких відображені регіональні особливості, які характерні для центрів народних промислів і ремесел. На основі моніторингу участі учнів закладів професійно-технічної освіти у виставках, фестивалях, конкурсах, майстер-класах виявлено особливості їх творчих здобутків, що дало можливість окреслити основні тенденції. Зроблено висновок щодо важливості та актуальності залучення майбутніх робітників до професійно орієнтованої творчості, для чого може бути використано виготовлення сувенірної продукції.

Ключові слова: художньо-технічна творчість, професія, сувенірні вироби, майбутній робітник, позаурочні заходи, заклад професійно-технічної освіти.